

Strategiske satsinger 2024-2028:

Det grønne sporet – klima og miljø i forskning og utdanning

Innspill fra arbeidsgruppe

1. Strategiske satsinger ved HF

I innledningen til [HF strategi 2030 – Kunnskap for det 21. århundret](#) står det at «Samfunnsoppdraget til Det humanistiske fakultet (HF) er å bidra til kritisk tenkning, ny kunnskap og innsikt, og utdanne studenter til et arbeidsliv og en verden i endring».

Som et virkemiddel i å nå ambisjonene i strategien har fakultetet gitt sin tilslutning til nye strategiske satsinger fra 2024-2028. Målet er å bidra til at fagmiljøene utvikler seg i retning av økt samfunnsrelevans, og at utdanningsporteføljen fornyes. Satsingen går i fire spor og omhandler både forskning og utdanning:

1. HF digital – digitalisering i forskning og utdanning
2. **Det grønne sporet – klima og miljø i forskning og utdanning**
3. Prosjekt helhet – utdanningssatsing
4. Utlysning av prosjektmidler – forskning og utdanning

De strategiske satsingene har samme budsjettmessige størrelse som tidligere runder med faglige prioriteringer, ca. 100 mill. over fem år. Fordelingen av midler mellom sporene i satsingen er planlagt besluttet i fakultetsstyremøtet i juni.

2. Det grønne sporet

HF skal være en sentral bidragsyter i å identifisere, forstå og løse samfunnsutfordringer. Klima, miljø og det grønne skiftet er åpenbart en av vår tids største utfordringer – en utfordring der humaniora har vesentlige bidrag i forståelsen av menneskets plass og rolle i fortid, nåtid og framtid.

Bærekraft og miljø er sentralt i HFs strategi 2030, der bærekraft er viet et eget kapittel. Strategien har FNs bærekraftsmål sin brede definisjon av bærekraft som utgangspunkt. Med et grønt spor ønsker HF å bidra til å svare på denne samfunnsutfordringen med utgangspunkt i humanioras kompetanseområder gjennom utdanning og forskning.

a. Arbeidsgruppe

For å utarbeide et forslag til satsingen på bærekraft og miljø i forskning og utdanning har fakultetet satt sammen en arbeidsgruppe. Gruppen fikk i oppdrag å lage grunnlag til HFs ledersamling i april, og til fakultetsstyret der satsingen er vedtakssak i juni-møtet.

Gruppens mandat var:

- Foreslå mål, avgrensninger, prioriteringer og navn
- Beskrive virkemidler tiltak og aktiviteter
- Foreslå organisering med utgangspunkt i nåværende organisasjon

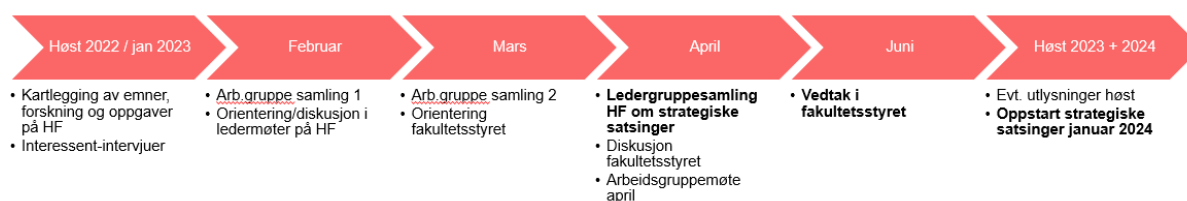
Arbeidsgruppen har en representant fra ledelsen ved hvert institutt, og medlemmene har kommunisert med sine respektive lederteam underveis.

Med i arbeidsgruppen er: Mathilde Skoie (forskningsdekan og leder), Rune Svarverud (instituttleder IKOS), Jon Vidar Sigurdsson (instituttleder IAKH), Christine Meklenborg Nilsen (instituttleder ILOS), Eirik Welo (undervisningsleder IFIKK), Elise Kleivane (undervisningsleder ILN), Peter Edwards (forskningsleder IMV), Taina Bucher (forskningsleder IMK), Camilla Chausse (koordinator).

God forankring i organisasjonen er viktig. Forslagene som kom ut av arbeidsgruppens første samling er derfor blitt presentert i dekanatmøtet, instituttledermøtet, undervisningsledermøtet, forskningsledermøtet, studieledermøtet og forskningsadministrativt nettverk (FANE), og arbeidsgruppen til OSEH, slik at deres innspill ble tatt med i arbeidet. Et utkast til innspill var grunnlag for fakultetets ledersamling om Strategiske satsinger og møtet i fakultetsstyret 21. april. Innspillet ble justert i et siste møte i gruppen i etterkant av disse.

b. Fremdrift

Framdriftsplan for arbeidet med satsingen:

c. Prosess og rammer

Som beskrevet i arbeidsgruppens mandat er et viktig utgangspunkt at satsingen skal bygge videre på arbeid som allerede er igangsatt på fakultetet. Som en del av forarbeidet er det derfor gjennomført en kartlegging av emner, masteroppgaver, ph.d.-avhandlinger og forskergrupper. Kartleggingen fant at det allerede er mye å bygge på med utgangspunkt i de siste tre årene:

- Til sammen 40 emner - inkludert emnene som inngår i mastertillegget Honours Certificate in Environmental Humanities and Sciences og 40-gruppen Environmental Studies – Historical, Cultural and Societal Perspectives på bachelornivå.
- 24 forskningsprosjekter og -grupper. Herunder den viktige noden Oslo School of Environmental Humanities (OSEH).
- 18 ph.d.-avhandlinger og 116 masteroppgaver levert de siste tre årene

Nettsiden [Klima, miljø og bærekraft ved HF](#) gir en oversikt over forskning og studietilbud på fakultetet.

Det er også en premiss at effekten av satsingen skal leve ut over femårsperioden. Målet er at HF er styrket på de områdene satsingen gjelder, og at fakultetet som helhet har kunnskap og kompetanse til i større grad enn i dag å svare på samfunnsutfordringer på klima- og miljøområdet. Det krever at aktivitetene som inngår i satsingen, styrker kjernevirksomheten og foregår i tett samarbeid med instituttene. Initiativene må være levedyktige uten ekstra midler ved prosjektperiodens slutt eller av en slik natur at man kan bygge videre på erfaringene.

Satsingen må også forholde seg til UiOs satsinger. Internt gjelder dette UiOs klima og miljøstrategi, det sentrale arbeidet med Bærekraftshuset, de tre tverrfaglige satsingene (UiO Demokrati, UiO Energi og miljø og UiO Livsvitenskap) og Grønt kontor. Satsingen bør også ses i sammenheng med UiOs arbeid innenfor The Guild, Circle U og Oslo Science City. I tillegg må det koordineres med pågående arbeid ved andre fakulteter og sentre – særlig Senter for utvikling og miljø (SUM).

3. Arbeidsgruppens forslag

Bærekraft slik det defineres av FNs bærekraftsmål omfatter en rekke temaer. Arbeidsgruppen mener at satsingen bør ha klima- og miljødelen av bærekraftmålene som kjerne. Så langt er navnet «Strategisk satsing på bærekraft og miljø i forskning og utdanning» blitt brukt, og også arbeidstittelen «Det grønne sporet».

I HF's strategi står det at «Klimakrisen er et globalt problem som HF skal bidra til å løse med kunnskap om samspillet mellom mennesker, natur og teknologi. Studentene må lære om slike komplekse samspill, slik at de kan bringe det med seg i sitt videre virke.»

HF kan bidra til å belyse og løse de store samfunnsutfordringene gjennom sin særegne kompetanse som setter menneskets rolle i sentrum.

Klima- og miljøkrisen krever at samfunnet må mobiliseres på alle områder, og humaniora er vesentlig for å belyse hvordan vi kan bidra til å løse denne, eksempelvis på bakgrunn av forskning på og undervisning i: historisk forståelse; politisk diskurs (hvordan vi snakker om klimaendringer, men også ferdigheter hvor språket gir tilgang til andre kulturer og deres holdninger til klimaendringer); demokrati og medborgerskap (ferdigheter til og kunnskaper for å kunne delta i samfunnsdebatten nasjonalt og internasjonalt); fremstillinger i litteraturen, filosofi og religion (og etiske spørsmål knyttet til klima og miljø og trossamfunns rolle); kunst, musikk og kreative praksiser (bærekraft i design, estetiske responser til klimakrisen og aktivisme gjennom kunstneriske uttrykk og musikk); digital infrastruktur, mediebruk og strømmep praksiser (internetteknologiers energikonsum og klimaavtrykk, konsum av musikk og kulturelt innhold via internett m.m.).

I seg selv kan alle disse inngangene gi gode svar, men vi mener de vil kunne gi enda bedre svar om de settes i sammenheng, gjerne sammen med andre aktører, både ved universitetet og utenfor.

a. Overordnet

Et premiss for satsingen er at den skal bygge på eksisterende strukturer og aktivitet ved fakultetet. Ett første skritt er derfor synliggjøring og koordinering av det vi allerede har. Kartleggingen av status ved fakultetet har dokumentert både stor bredde og dybde på dette området.

Ikke minst har aktiviteten og erfaringene knyttet til FP3-satsingen Oslo School of Environmental Humanities (OSEH) bidratt mye til å løfte forsknings- og utdanningsaktiviteten på klima- og miljøområdet de siste årene, særlig internasjonalt har de satt Oslo på kartet som et kraftsentrum innen miljøhumaniora (environmental humanities). Det er også mange andre fagmiljøer og enkeltpersoner på fakultetet som har aktivitet og initiativer på klima- og miljø, slik vår kartlegging har avdekket.

Alt dette er et godt utgangspunkt for en satsing som skal favne hele fakultetet og forankres tydelig i organisasjonen. For å favne hele HF'ene med sitt mangfold av tilnærminger mener gruppen at satsingen ikke kan legges til ett miljø alene. Utdanningsaktivitetene må kobles tydelig til instituttene.

Forskningsaktiviteter, nye og gamle, vil kunne kvalifisere til driftsmidler og kan søke om å bli en større forskningssatsing gjennom utlysningsdelen av strategiske satsinger.

Hvis satsingen skal gi endringer krever det imidlertid mer enn synliggjøring. Det vil kreve både forandring og fornyelse. Virkemidler for å få det til kan for eksempel være kompetanseheving av egen stab, bruk av nye arbeidsmåter, etablering av møteplasser, tidsbegrenset samlokalisering, eksperimenter, studieprogrammer, tenketanker og/eller arbeidsgrupper blant både administrativt og vitenskapelig ansatte. Gruppen har først og fremst vært opptatt av å bygge på den kompetansen

og de ressursene som allerede finnes på fakultetet, men både rekrutteringsstillinger og professor II kan være aktuelle virkemidler.

Satsingen må også foregå på flere fronter: både innad i disiplinene, på tvers av HF og av UiO, og med aktører utenfor universitetet.

Forslag til tiltak, overordnet:

- Opprette prosjektstillinger som har ansvar for å støtte og fremme utviklingen av forskning og utdanning innen klima og miljø. Den som ansettes, skal ha ansvar for å gi administrativ støtte til fagmiljøene innen klima og miljø, særlig innen formidling.
- Ansette professor II-ere fra næringsliv og offentlig sektor som kan bidra til undervisning (både med tanke på integrering i campusundervisning og praksisemner) og forskning (ikke minst med tanke på partnerskap i tematiske søknader)

b. Utdanning

Mål: HF skal utdanne flere studenter som kan bruke sin humanistiske kompetanse til å bidra til å løse klimautfordringene.

De humanistiske fagene har særskilte perspektiver og kompetanser som er vesentlige i å forstå og løse de store samfunnsendringene og ta aktiv del i diskusjonene rundt disse. På utdannings siden tilbyr fakultetet allerede 40 emner med miljø- og bærekrafttematikk, inkludert et 20-poengs mastertillegg Honours Certificate in Environmental Humanities and Sciences, 40-gruppen Environmental Studies – Historical, Cultural and Societal Perspectives, og praksisemnet Bærekraftlaboratoriet.

Fakultetet er og skal være et sted for ulike tilnærminger, men tilbudene bør i større grad synliggjøres, ses i sammenheng og koordineres.

De grønne perspektivene skal inn der hvor dette er naturlig, og studentene skal gis muligheter til å velge studier med et klart grønt perspektiv. For å oppnå dette, må vi synliggjøre for søkere, studenter og arbeidsgivere hvilke emner og studier som gir denne kompetansen og på hvilken måte de humanistiske perspektivene gir en kompetanse man ikke kan få andre steder.

HF må også utvikle nye utdanningstilbud som støttes opp av forskningen ved fakultetet, og bygge videre på samarbeid med eksterne aktører gjennom praksisemner og nye undervisningsformer. Fakultetet må bruke mulighetene til faglig samarbeid både innad i disiplinene, og på tvers av HF og UiO.

Utdanningsfeltet er i endring. Det er viktig at forslagene nedenfor ikke virker konserverende, og ikke hindrer oss i å utforske nye muligheter på utdanningsfeltet. Tvert imot må et fokus på klima og miljø i utdanning være et lokomotiv for utdanningsinnovasjon. Utvikling av utdanning tar tid, derfor må man tenke både på studietilbud som kan igangsettes raskt innenfor nåværende rammer, og på tilbud som fordrer mer radikale endringer.

Forslagene til tiltak under må sees i sammenheng med de andre sporene i strategiske satsinger, ikke minst Prosjekt helhet og utlysningen av midler til undervisning.

Forslag til tiltak, utdanning:

- Fakultetet skal synliggjøre hvilke emner og studier som har en grønn profil til studenter på hele UiO.

- Fakultetet tildeler instituttene øremerkede midler for å utvikle grønne emner og studiekombinasjoner. Instituttene må legge frem en plan for hvordan disse midlene skal brukes og hvordan de vil fremme det grønne sporet.
- Bachelor (BA):
 - Utvikle høyprofilerte emner som kan bli flaggskip for fakultetet og virke rekrutterende. Disse kan blant annet inngå i UiOs 20 poengs studietilbud (sertifikat) i bærekraft. Viktig at disse blir utformet slik at studenter skal kunne ta emnene uten spesielle forkunnskaper. Utvikle et system for å la slike emner flytte rundt mellom institutter (med tanke på studiepoeng og undervisningsressurser).
 - 40-gruppen bør evalueres med tanke på videre retning. Kan den tenkes som lim for mye av arbeidet på studiesiden? For eksempel med et felles-/introemne for å lage bedre sammenheng – særlig hvis 40-gruppen skal kunne kvalifisere til et eventuelt masterprogram.
 - Programnivå: Lage attraktive tverrfaglige og/eller tverrfakultære studiekombinasjoner med tydelig grønn profil, og utvikle minst en årsenhet eller ett BA-program.

Master (MA):

- Det opprettes en tverrfaglig og/eller tverrfakultær humanistisk mastergrad med bærekraftperspektiv som fordrer minimum 60 studiepoeng i grønne emner i bachelorgraden. Masterprogrammet vil ha felles, obligatorisk innføringsemne. Programmet skal legges under ett av instituttene på HF, og må avpasses mot SUM etc. Det er laget et forslag til et masterprogram fra en arbeidsgruppe utgått fra IFIKK, IAHK, IKOS som kan danne grunnlag for videre tenkning.
- Det tverrfakultære OSEH Honours-sertifikatet i Environmental Humanities and Sciences evalueres. Evalueringen legges til grunn for vurderingen av hvordan sertifikatet best kan videreføres.
- Lektorprogrammet: Læreplanene inneholder mye om bærekraft og dette må tas inn i vår utvikling av HF-emnene i lektorprogrammet.
- Styrke praksissatsingen på HF: Tiltak kan eksempelvis være: Koordinering av praksisplasser mellom instituttene. Seminar der instituttene deler sine opplegg og erfaringer. Danne et nettverk av studiekonsulenter? Kompetansehevende tiltak for studieadministrasjonen? Koble til pågående arbeid med case-konkurranser og Vitenskapsbutikken.

c. Forskning

Mål: I 2028 skal HF i enda sterkere grad enn i dag kunne levere forskningsresultater som svarer på spørsmål i samfunnet knyttet til klima og miljø. En indikator på om dette målet er nådd kan være om HF har fått styrket ekstern finansiering til forskningsprosjekter knyttet til disse temaene.

For å utnytte kompetansen og særpreget til HF må vi løfte frem vår særegne kompetanse og gjøre den kjent både innenfor og utenfor landets grenser/universitetet. Dette kan gjøres ved å legge til rette for at forskere kan møte hverandre og utvikle ideer og prosjekter på tvers av institutter og fagmiljøer.

Fakultetet vil legge enda bedre til rette for å utvikle forskning med grønne perspektiver på tvers av fakultetet, og også med aktører utenfor. På denne måten ønsker fakultetet å styrke fagmiljøenes evne til å få eksterne prosjekter.

Tiltakene må også sees i sammenheng med utlysningen av forskningsmidler.

Forslag til tiltak, forskning:

- Opprette et fysisk fellesområde for faglig aktivitet knyttet til klima og miljø. Stille lokaler til disposisjon hvor grupper eller miljøer kan være samlokalisert i inntil ett semester. Et alternativ kan være Bærekrafthuset. Gruppene kan få administrativ støtte og en begrenset bevilgning til for eksempel å hente inn ressurspersoner. En modell er at gruppene består av minst tre fast vitenskapelige ansatte og har medlemmer fra minimum to HF-institutter/fakulteter/institusjoner. Grupper med bred forankring vil bli foretrukket, og må gjerne inkludere studenter. Forslaget innebærer ikke frikjøp.
- Lage en innsatsgruppe/lesegruppe for søknader om eksterne midler knyttet til tematiske utlysninger om klima og miljø.
- Skape en arena for forskere som vil ha kontakt med andre med sammenfallende faglige interesser, digital og/eller fysisk. For eksempel etter modell av HERA og UiO Livsvitenskap.
- HF sikrer at de ansatte får kjennskap til mulighetene som ligger utenfor fakultetet, som Bærekrafthuset, Grønt kontor, Circle U, Oslo Science City.
- Opprette en pott til såkornmidler for å utvikle nye og støtte driften av eksisterende forskningsprosjekter med grønn profil, gjerne på tvers av instituttene. Disse kan få driftsmidler i inntil tre år.
- Bruke ordningene med offentlig sektor og næringslivs-ph.d. med tanke på det grønne.
- Tenke det grønne inn i ph.d.-kursene.

d. Formidling

Mål: I 2028 skal de humanistiske fagenes relevans for klima- og miljøspørsmål være godt kjent for omverdenen. Dette gjelder både potensielle søkere, arbeidsgivere, finansierer og den allmenne offentlighet. Det bør ikke herske tvil om hva HF har å bidra med, og det skal være enkelt å finne eksempler på våre bidrag.

Forslag til tiltak, formidling:

- HF skal ta et samlet grep om formidlingen av forskning og utdanning på klima- og miljøfeltet som er interessant og relevant for omverdenen. Arrangementer/formidlingstiltak kan ha mange former og være av forskjellig størrelse, åpne eller mer spisset mot enkelte målgrupper. HF skal være i dialog med andre fagmiljøer og aktører utenfor universitetet. Et mulig tiltak er en årlig miljøuke.
- Bruke podkastformatet for å formidle om miljø og klima i et humanistisk perspektiv.
- Nettsider som tydeliggjør hva HF gjør og tilbyr innen bærekraft og miljø
- Opplegg for videregående skole / integrere «det grønne» i skolebesøksordningen
- Tenke det grønne inn i karriereintervjuene
- Styrke formidlingskompetansen: egne kurstilbud for studenter og ansatte som jobber med klima- og miljøspørsmål.

e. Ressurser og organisering

I gruppens mandat står det at man skal ta utgangspunkt i dagens organisasjon. Satsingen må derfor i hovedsak drives og eies av institutter og deres nettverk som også kan stå for videreføring. Utvikling av studietilbud må følge studieadministrative rutiner, utvikles i fagmiljøer og skje i tett samarbeid med utdanningsledernet. Studietilbud må også koordineres og inngå i arbeidet i Prosjekt helhet. Likedan bør forskningsledere og ph.d.-ledere aktivt inn i oppfølgingen av tiltak på forskningssiden.

For å sikre sammenheng, oppfølging og læring på tvers foreslår gruppen at hvert institutt årlig rapporterer hva de har gjort og at dette er fast tematikk både for styringsdialog med fakultetet og på

ledersamlinger i kommende femårsperiode. Man kan også tenke seg en presentasjon av aspekter fra instituttenes bærekraftarbeid som en del av en evt. miljøuke.

Kostnader

Gitt at satsingen skal kunne stå på egne ben etter femårsperioden må tiltakene enten kunne bæres av institutter i etterkant eller ha en karakter av prosjekter som man kan bygge videre på eller som har en verdi i seg selv. For å få en god start og sikre koordinering er det tenkt inn en prosjektstilling som skal gi administrativ støtte til fagmiljøene innen klima og miljø, særlig knyttet til formidling.

Utdanningsinitiativer er tenkt finansiert gjennom utdanningsutlysningen.

Årlige avsatte midler til instituttene deles ut fortløpende til flere av de øvrige tiltakene skissert ovenfor etter behovsinnmelding. For å sikre helheten i tildelingene og samarbeid på tvers foreslår arbeidsgruppen at disse fordeles i en årlig «budsjettkonferanse» for det grønne sporet, eventuelt for strategiske satsinger i sin helhet. Rekruttering av professor II-stillinger er et tiltak som kan settes i gang raskt.

Det er svært viktig at det foreligger realistiske og konkrete planer for bruken av midler. Midlene skal på en enkel måte sikre at det er rom for eksperimentering og innovasjon, men samtidig er det viktig at de ikke bidrar til å øke instituttenes mindreforbruk.